

Dagboek uit de rivier

MELD JE AAN VOOR ONZE NIEUWSBRIEF

Zo blijf je op de hoogte van de nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers* en ontvang je leuke extra's, zoals prijsvragen, exclusieve aanbiedingen en leesfragmenten. Ook word je geïnformeerd over onze lezingen, signeersessies en over andere interessante bijeenkomsten die wij geregeld organiseren.

Aanmelden kan via www.amboanthos.nl/nieuwsbrief

Frederik Baas

Dagboek uit de rivier

Ambo|Anthos
Amsterdam

ISBN 978 90 263 3754 3

Omslagontwerp Roald Triebels, Amsterdam
Omslagillustratie © Tina Lee / Arcangel Images

Verspreiding voor België:
Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

I

Ik weet nog dat haar zoontje vroeg: ‘Waar heeft u dat hondje gekocht?’

Het was in de woonkamer van hun vakantiehuis, net over de rivier. Ze waren die dag aangekomen en samen met Clint ging ik ze welkom heten. Gewoon even op bezoek. Het was niet ver lopen, als je vanuit die woonkamer door het middelste raam kijkt kun je het dak van mijn huis zien. Ik had nog geen idee wat er allemaal zou gaan gebeuren, maar ik voelde wel aan dat het meer was dan alleen vakantiebezoek uit Nederland. Er hing iets in de lucht. Ik weet nog dat ik enigszins gehaast liep. Clint loopt altijd zo, en meestal zeg ik dat hij rustig aan moet doen, dat we alle tijd hebben. Dit keer liet ik me meetrokken die heuvel op.

Rens heette haar zoon, en zij heette Barbara, de vriendin van mijn uitgever. Een week kwamen ze hier vakantie houden. Toen ik het huis binnenkwam waren ze boven, denk ik, Barbara en mijn uitgever. In ieder geval waren ze niet in de woonkamer, daar zat de jongen, alleen in het midden van de bank met zijn tablet op schoot een spel te spelen.

Clint liep als eerste het huis binnen, ook hij kent de weg in dit huis: de gang door, de keuken door, een opstapje naar de woonkamer. Vaker hebben mensen deze vakantieboerderij

gehuurd, een mooi huis. Authentiek. Met van die ouderwetse massieve dikke muren en stevige kozijnen. Houten balken aan het plafond.

Clint zag in de jongen meteen een speelkameraadje, en andersom ook. Rens legde zijn tablet op de bank en haalde hem aan. ‘Een hondje,’ riep hij uit. ‘Een hondje.’

Clint kwispelde driftig.

Ik liep terug naar de keuken en onder aan de trap wilde ik ‘volluk’ roepen, maar Rens was me voor. Hij riep luider nu: ‘Een hondje, er is hier een hondje.’

Het duurde even voor Barbara en Robbert beneden waren, en in de tussentijd kletste ik wat met Rens over de hond en toen vroeg hij me waar ik dat hondje gekocht had en ik zei: ‘Die heb ik uit het asiel.’

Dat zei ik, op heel rustige toon.

En Clint maar kwispelen.

Als ik terugkijk is het moeilijk een echt begin aan te geven, maar in ieder geval lag dat begin voor de vraag van die jongen en ook voor hun komst naar hier. In feite begon de zaak te rollen toen Barbara en Robbert vakantieplannen maakten. De eerste vraag was naar alle waarschijnlijkheid: ‘Waar zullen we deze zomer met vakantie naartoe gaan?’

Het juiste moment voor zo’n vraag is de avond: kinderen in bed, glaasje wijn erbij, samen een bestemming uitzoeken en de mogelijkheden bespreken. In het geval van Barbara: het was een flesje rode wijn, ze stelde de vraag aan Robbert, die nu ruim twee jaar haar vriend was, en haar zoon lag aan het einde van de gang te slapen in Robberts oude logeerkamer die omgebouwd was tot jongenskamer. Het werd hun tweede zomer samen, het zou de eerste vakantie worden met z’n drieën.

Hoe gaat zo’n gesprek?

‘Wil je zon en strand of cultuur en rust?’ vraagt de een.

‘Liefst allebei,’ zegt de ander, ‘maar niet te ver weg. Ik wil liever niet vliegen.’

Dat wist Robbert natuurlijk, ze kenden elkaar toen al een tijdje, dus tot zover geen verrassingen. Dus hij zei: ‘Met de auto dan, dat kan ook.’

‘Frankrijk?’

‘Dat is zo afgezaagd. Die hele school gaat daar al naartoe.’

Vakantiebestemmingen laten zich sturen door de eigen omgeving. Bij wie sluit je je aan, tegen wie zet je je af?

‘In eigen land?’ zei hij. Het is niet direct een vraag, het is een optie.

‘Maar waar?’

‘De Waddeneilanden zijn mooi,’ probeerde Robbert.

Ik ken hem, hij houdt van een breed en leeg strand en van wind. Zo’n man die een vlieger meesleept naar zee en de hele dag aan een touw gaat hangen als dat mogelijk is. Robbert wil ruimte om zich heen, ruimte om het hoofd leeg te maken, maar in feite heeft hij die ruimte nodig omdat hij zijn werk altijd met zich meeneemt, ook op het strand, ook met vakantie.

‘Op die eilanden ben ik een keer geweest,’ zei Barbara. ‘Daar regent het vaak.’

Barbara is niet het type dat voor zon gaat, en warmte. Die regen was niet belangrijk. Ik zou het een leugen kunnen noemen, net zoals ik tegen die jongen zei dat Clint uit het asiel kwam, maar leugen is een te groot woord. Het is hoe gesprekken gaan. Je zegt wat, je houdt wat achter. Een soort wisselgeld.

‘En het waait er altijd,’ voegde ze eraan toe. Haar gezicht vertrok, alsof de wind haar nu al tartte. Die wind, precies wat Robbert zo fijn vindt. Verschil is er. Verschil moet er zijn, dat maakt het samen zoeken naar een vakantiebestemming zo interessant. Ieder karakter een eigen vakantiebestemming. Waar kom je dan samen uit?

Robbert is niet alleen uitgever en vliegeraar; hij kent mensen, hij begrijpt mensen. Of hij denkt mensen te kennen en te begrijpen. Dat is zijn kracht, vindt zijn baas, vinden zijn collega’s, vinden veel andere schrijvers. Hij duidt mensen en

heel vaak klopt die analyse. Toch heb ik meegemaakt dat hij ernaast zat, en niet zo'n beetje ook.

Maar nu het over de vakantie ging begreep Robbert dat het Barbara niet om de regen of de wind te doen was. Het was eenvoudig: ze was met haar ex op een van de Waddeneilanden geweest, de vader van haar kind. Welk eiland maakt niet uit, regen en wind kennen ze allemaal.

'Jouw gekke ex,' noemde Robbert hem nog weleens, de lange onkreukbare vader van die blonde jongen – hij heeft zijn haar, vertelde Barbara me later die week, toen we voor mijn huis aan de picknicktafel in de zon zaten. Een cruciaal moment: heel rustig in de warmte van de zon. Windstil, geen ruisen van bladeren, geen verkeer. Rust. Halverwege de week, nog niet eens. Met tijd om te praten, tijd om dichterbij elkaar te komen. Tijd om elkaar echt te leren kennen.

'Gekke ex.'

Robbert noemde hem eerder zo om een gesprek over die ex af te kappen dan om een gesprek over hem te beginnen. Ze had genoeg problemen met die man gehad en het liefst wilde ze niks over hem horen. In haar nieuwe huis bestond de vader van Rens niet. In haar nieuwe leven bestond hij niet.

'Was je daar met Rens?' vroeg Robbert nog, om die vakantie in de tijd te plaatsen.

'Toen hij klein was.'

Het was duidelijk: ze was daar met haar ex. Onderwerp afgesloten.

'Ik wil naar een plek waar jij nog nooit geweest bent,' zei Robbert.

Hij bedoelde: Ik wil niet naar een plek waar je met hém geweest bent. Een subtiel verschil.

'Dat is goed,' knikte Barbara en het zoeken naar een vakantiebestemming kon verder. Een beetje verzitten op de bank, iets naar elkaar toe, slokje wijn, de waxinelichtjes op

tafel, en langzaam richting het vakantiehuis hier bij mij in het dorp toewerken.

‘Niet te ver weg, met de auto te bereiken, beter weer dan de Waddeneilanden,’ resumeerde Barbara. Ze kuchte zachtjes. ‘Dan weet ik het ook niet zo snel.’

‘Ik ook niet,’ zei Robbert en hij vroeg of ze er een blokje kaas bij wilde en zonder een antwoord af te wachten ging hij naar de keuken. Eén keer ben ik in zijn huis geweest, een appartement in de nieuwbouw bij de Sloterplas. Strakke witte muren, voor en achter ramen, houten vloer met brede planken in de lengterichting, het licht blinkt op de lak. Een hoekbank met een grote ronde lamp erboven.

Toen Barbara hem de kaas hoorde snijden, het tikken van het mes op de plank, schoot haar iets te binnen. Ze verhief haar stem zodat hij haar in de keuken kon horen: ‘Laatst bij die borrel op de uitgeverij had iemand het over de Ardennen.’

Ze zei het wat voorzichtig, maar Robbert wist meteen dat ze mij bedoelde. Hij doorgrondt niet alleen mensen, maar ook wat ze zeggen. Bovendien weet hij hoe je verbergt dat je al een stap verder bent en hoe je het gesprek op gang kunt houden met een neutrale vervolgvraag: ‘Wie bedoel je?’

‘Een schrijver van jullie die daar is gaan wonen.’

Hij kwam terug uit de keuken met een bordje kaas en augurkjes en zilveruitjes. Mosterd. Hij zette het bordje op tafel, stopte een blokje kaas in zijn mond en kauwde traag. ‘Bedoel je...?’

En hij noemde mijn naam, op een manier waaruit bleek dat ik een bekend figuur ben, een belangrijke schrijver. Gebeurt heel vaak met mijn naam. De status van: die moet je kennen.

Alsof twee kabeltjes contact maakten, het lichtje ging branden, en daar was ik. Die schrijver in de Ardennen. Zo

spraken ze over me op de uitgeverij, dat wist ik ook wel. Je wilt dat ze over je boeken spreken, en wat ze doen: ze koppelen je naam aan een eigenschap (die stotteraar), een lichamelijk kenmerk (die met die vlassige haren), een klank in je naam (die rijmt op kabouter), of in mijn geval mijn nieuwe woonplaats: die in de Ardennen.

Het zoeken naar een vakantiebestemming was onschuldig, de ingeving van Barbara om naar de Ardennen te gaan zou de zaak werkelijk aan het rollen brengen.

Robbert zei: ‘Hij zit daar al een paar jaar, en van schrijven komt niet veel.’

Lezers duiden je aan de hand van wat je kunt of waar je woont: schrijver in de Ardennen. Uitgevers duiden je aan de hand van je gebreken. Het eerste waar een uitgever aan denkt: boeken. En dan denken ze niet aan de boeken die er al zijn maar aan een nieuw boek, en of dat er komt.

Barbara niet, die dacht alleen aan de vakantie en aan het gesprek dat ik met haar had tijdens die borrel aan de gracht, achter in de tuin.

‘Hij vertelde over de streek en zo. Hij vertelde er aanstekelijk over.’ Haar stem net zo enthousiast als mijn verhaal destijds.

‘Dat kan hij wel ja.’

Robbert moet het afgekat hebben maar het was iets wat mij ook was opgevallen. Het was lang geleden dat ik zo’n gesprek had en dat ik zo vertelde. Enthousiast.

Dat kwam door Barbara, denk ik. Op een of andere manier ging het gesprek vanzelf, bleven we tijdens dat tuinfeest steeds bij elkaar, en ze stelde vragen. Niet de vragen die lezers me gewoonlijk stellen, het waren vragen uit interesse. Over mijn werk, over de eenzaamheid van het werk, over mijn huis en de eenzaamheid van dat huis. En ik gaf antwoord, eerlijker en opener dan anders, ik schrok er bijna zelf van. Op

haar beurt vertelde zij over haar leven en over haar moeilijke scheiding, ook heel open. Opvallend genoeg vertelde ze bijna niks over haar ex. Dit soort gesprekken gaan altijd over de ander die fout zat of die de schuld krijgt. Dat deed Barbara niet. Ze hield het bij zichzelf en tijdens die borrel kwam haar scheiding ter sprake door een zwangerschap.

Een van de dames van de publiciteit, Francesca, die daar al werkte toen mijn debuut verscheen, liep rond met een dienblad hapjes, zoals dat gebruikelijk is. Haar buikje was duidelijk te zien. Toen Francesca voor de tweede keer langskwam en we allebei een toastje van het dienblad pakten viel me op dat ze anders oogde. Ze was altijd vrij schuchter geweest, zeker voor iemand bij publiciteit, onzichtbaar bijna, en nu was ze sterk, zelfverzekerd, meer aanwezig.

Toen ze weer verder liep zei ik tegen Barbara: ‘Dat is de oerkracht.’

Barbara zag het ook en zei: ‘Zij gaat alleen maar sterker worden.’

Om het gesprek op gang te houden vroeg ik: ‘Jij kent het?’ Maar dat had ik al gezien; Barbara kende die kracht en ze wist wat die kracht haar gebracht had, want ze knikte en zei kalm: ‘Dat was het begin van het einde.’

Op dat moment vertelde ze niets over haar zwangerschap en haar bevalling en de kracht die ze toen gevoeld had, dat kwam pas later, wel begreep ik meteen dat het einde waar ze het over had haar scheiding was, en die scheiding was heel goed voor haar geweest.

Ze vulde aan: ‘Dat duurde lang voor ik die stap kon maken. Mijn zoon was al leerplichtig en een vriendin moest me aan dat gevoel herinneren. Maar toen kon ik het.’

Ik was verrast over de openheid van Barbara, daar wilde ik meer van weten, ook al kende ik het gevoel waar ze over sprak zelf niet. Ik vroeg: ‘Is dat sterke gevoel tijdelijk?’

We zochten Francesca met het dienblad, alsof we aan haar het antwoord af konden lezen. We zagen haar nergens. Barbara dacht na over mijn vraag en ik stelde hem anders: 'Is dat gevoel wel betrouwbaar?'

Ook daar dacht ze een tijdje over na.

Toen Barbara met Robbert over de Ardennen sprak zag ze het voor zich: 'Lijkt je dat wat? Zo'n huisje op een heuvel, wat rotsen, een riviertje, beetje wandelen.' Voor haar begon de vakantie te leven.

'Jawel.'

'Je klinkt niet heel enthousiast.'

'Ik ben er een keer geweest.'

'En?'

'Precies wat jij zegt. Huisje, rotsen, riviertje en wandelen. Verder is er niks.'

Daarin had hij gelijk. In het eerste jaar dat ik in het dorpje woonde had Robbert me bezocht. De uitgever die bij een van zijn meest succesvolle schrijvers op bezoek ging. Niks vreemds aan. Het was in de zomer maar het was niet al te warm. We stookten de houtkachel in de keuken en dronken speciaal bier uit deze streek. Van dat zware sterke bier, daar was het de avond voor. Verder was er echt niks, dat klopte. We kaartten aan de keukentafel, eenentwintigen. Of toepen met tien kaarten. Op tv alleen vage Waalse en Franse zenders, en mijn muziek is niet de muziek van Robbert dus de keuken was stil.

We spraken over boeken en over schrijven, en tegelijkertijd vermeden we het schrijven van mezelf. Ook wel subtiel, zo'n gesprek. Het is werk, maar het draait eigenlijk alleen om het werk heen, in ruime cirkels.

Robbert is en blijft een uitgever. In alles wat hij zegt klinkt door: ik wacht op jouw nieuwe boek. Wanneer komt jouw nieuwe boek?

In alles wat ik zeg klinkt door: laat me met rust, laat me rustig wat aanklooien in de Ardennen. Ik ben hierheen gegaan voor mijn rust, om in alle rust te kunnen werken, op mijn manier. Verder niks.

‘Dat lijkt me nou heerlijk,’ zuchtte Barbara.

Naast elkaar op de bank van zijn Amsterdamse appartement waar zij bij hem ingetrokken is, allebei een glas rode wijn in de hand, op de lage salontafel brandden naast het bordje kaas drie waxinelichtjes. In de zacht flakkerende vlammen begon het idee van een weekje zomervakantie bij mij in de Ardennen te leven. Een rustig weekje weg, met z’n drieën.

Drie ja, daarover had Robbert nog een vraag.

‘En Rens?’

Hij zei het zo neutraal mogelijk. Het was een kind, net acht jaar oud. Wiens kind hij was, dat was van minder belang. Hij was het kind van Barbara en hij zou meegaan.

‘Zou hij het daar leuk vinden?’

‘Rens vindt zo iets geweldig.’

Robbert grapte: ‘Rens speelt alleen maar computerspeltjes, hij gaat nooit naar buiten. Die verdwaalt daar zo.’

Barbara was al een stap verder: ‘Het zal goed voor hem zijn, een weekje in de buitenlucht.’ En meteen voegde de praktisch ingestelde Barbara, officemanager bij een bouwbedrijf en gewend om direct dingen vast te leggen en te regelen, eraan toe: ‘Zal ik een huisje zoeken daar? Of zullen we die schrijver vragen of hij iets weet?’

‘Dat doen we,’ zei Robbert.

Ze proostten op een mooie vakantie.

En zo kwamen ze bij mij in de Ardennen. De volgende dag kreeg ik een mailtje van Barbara met de gebruikelijke vriendelijkheden en een zinnetje over die borrel toen in de tuin, iets over mijn boek, en de vraag of ik een huisje wist.

Ik herinnerde me Barbara nog van die borrel, een dame met veel bruine krullen en lange gebruide benen. Ze dronk witte wijn en lachte voorzichtig, in gezelschap. We stonden op de veranda achter het pand van de uitgeverij en keken de tuin in waar andere genodigden waren en de gebruikelijke pr-meisjes en volk dat altijd op dat soort gelegenheden aan komt waaien. Eens in de zoveel tijd kom ik nog in Amsterdam. Eens in de zoveel tijd komen er mensen hier op bezoek. Toen ik net in de Ardennen woonde liep het bezoek af en aan, nieuwsgierig naar mijn huis en de omgeving, Robbert ook, maar dat was in de jaren daarna minder geworden, zoals dat gaat. De nieuwigheid gaat ervan af en de meeste vrienden wachten nu tot ik weer in Nederland kom voor werk, mijn uitgever ook. Gelegenheden genoeg: presentaties, borrels, prijsuitreikingen. Ik heb er zelden de reis voor over. Kortom: veel mensen zie ik niet. In die zin beantwoord ik aan het beeld van een echte schrijver.

Toen bij die borrel was ik voor Barbara ook een echte

schrijver. Ze had mijn boek gelezen. Ze zei er niet veel over, alleen: ‘Dat beeld van jouw moeder, of van de moeder in het boek, dat is zo herkenbaar. Daar herkennen alle moeders zich in.’

Heel mooi vond ik dat, heel mooi om te horen van iemand die zelf moeder is.

Dus ik mailde terug met dezelfde vriendelijkheden en informatie over de boerderij in het dorpje aan de andere kant van de rivier. Het wordt vaker gehuurd, ik ken de eigenaren, een oud-tuinder en zijn vrouw. Aardige mensen.

Ik stuurde Barbara een paar foto’s van het vakantiehuis, het voorste deel van een boerderij: een ruime benedenverdieping, voldoende slaapkamers, een oud tv’tje, geen wifi. Het verhuurdersechtpaar woont in het achterste deel, maar die zie of hoor je niet. Die hebben een eigen stuk tuin aan de achterkant van het huis en tussen de twee woningen zit een ongebruikt middendeel waar vroeger de stallen waren.

Die mail is nog wel ergens. Ik schreef: ‘Het is een groot gezellig huis, niet zo’n vakantiehuisje zoals ze hier gebouwd en verhuurd worden, de chalets met balkonnetjes waar bakken met geraniums aan de reling hangen. Dit is een boerderij zoals je die hier in de streek wel meer vindt. Heel authentiek. Dikke stenen muren, een houtkachel, degelijke inrichting.’

Barbara was direct verliefd op het huis. Ze stuurde de foto’s door aan Robbert en later vertelde ze me dat ze erbij schreef: ‘Dit is perfect!’

Ze gaf hem zo min mogelijk kans met bezwaren te komen.

Robbert had wel een paar bezwaren. Eerst weer over de Ardennen: daar regent het vaak, het kan daar koud zijn. Het is soms zo somber daar. Barbara pareerde dat resoluut: ‘Uren rijden naar de zon, daar heb ik geen zin in.’

Toen begon hij over het huis. Hij vond het mooi, ruim en sfeervol, hij vroeg alleen of er voldoende ruimte om het huis

was waar je lekker kon zitten. In de tuin of op een terras. Dat lieten de foto's niet zien.

'Ga ik navragen,' zei Barbara, wat ze diezelfde avond nog deed, en ik mailde meteen terug. 'Er is niet echt een zitje, maar ruimte genoeg.'

De werkelijke bezwaren kwamen van haar zoon Rens, die na de vakantie naar groep vijf zou gaan. Een knappe blonde jongen, product van Hollands welvaren, al zou Barbara haar gestrande huwelijk niet zo willen noemen.

Rens zag de foto's en begon: 'Die ramen zijn roze.'

Hij bedoelde de brede stenen omlijsting waar de kozijnen diep in verscholen lagen, echte boerenramen.

'Dat is de stijl van die streek,' zei Barbara.

Verder wist Rens niet precies wat hij van het huis vond. Hij vond dat roze lelijk en mooi tegelijk: lelijk mooi. Alle jongens van die leeftijd vinden roze lelijk mooi, ze weten zich er geen raad mee omdat meisjes ermee weglopen.

Het pannendak vond hij eigenlijk wel grappig zo met de deuk in het midden, en de bank in de woonkamer leek hem fijn om op te hangen, maar vooral vroeg hij zich af: 'Wat kun je daar doen?'

Dat had Barbara op haar beurt natuurlijk al aan mij gevraagd, moeders doen dat. Dus ik vertelde haar dat de streek zich perfect leent voor lange wandelingen, de heuvels over, heel mooie vergezichten. Rust en ruimte en frisse boslucht.

'Wandelen, daar word je moe van,' mopperde Rens.

Barbara deed of ze hem niet hoorde. Ze reproduceerde niet alleen mijn tekst, ze gaf er een eigen draai aan: 'Er zijn prachtige rotsen die je kunt beklimmen maar je kunt ook de paden volgen, erg avontuurlijk. In het dal kun je vissen, het dorpje ligt aan een riviertje, snelstromend water. Kano's huren kun je eventueel in een dorpje verderop, stroomafwaarts. In het dorp is een kroeg met een terras waar je pizza kunt

eten, perfect voor jou, en er is een geweldige attractie: de grotten.’

Nu zei ze iets wat de jongen raakte.

‘Grotten?’

Nu nam Robbert het woord, hij kende de grotten, ik was er samen met hem geweest. ‘Er is een plateau van kalksteen en dat is helemaal uitgehold door regenwater. Het hangt er vol met van die druipstenen.’

Een gesprek tussen jongen en stiefvader zoals in films, als het net goed gaat tussen die twee. Toenadering.

Rens zei: ‘Daar heb ik weleens een foto van gezien.’

‘Je kunt er helemaal doorheen lopen, geloof ik.’

‘Kan dat echt?’

‘Dat kan echt.’

‘Helemaal door het donker?’

‘Ze zullen wel lampjes gemaakt hebben.’

‘Maar het is er wel donker?’

‘Donkerder dan boven de grond, dat wel ja.’

Rens was stil, zoals een jongen stil is wanneer hij zijn gedachten moet ordenen. Hij waande zich al in de grotten, in het donker, en hij probeerde zich een voorstelling te maken van de druipstenen, de glibberige ondergrond, de klamme vochtige lucht.

Barbara en Robbert keken elkaar aan, allebei met een blik van: dat gaat goed.

Robbert zei alleen nog dat hij erg uitkeek naar het riviertje en dat hij niet de fout zou maken van een paar jaar daarvoor. ‘Dit keer neem ik mijn visspullen mee.’

‘Verder niks?’ vroeg Barbara plagerig, want ook zij begreep dat ze met een uitgever op vakantie ging.

‘En een paar manuscripten. Dat gaat altijd door.’

Er kwam dus weer bezoek. Mensen over de vloer die mijn taal spreken, een leuke vrouw en een kindje in een mooie leeftijdsfase. Ik moest me erop instellen, maar keek er ook naar uit.

Ik meldde Barbara dat ik het huisje vast zou leggen zodra ze een datum wisten. Het verhuurdersechtpaar had wel internet maar naar hun mailaccount keken ze minder dan eens per week en opbellen kon wel maar heel vaak waren ze op pad of was de man achter het huis in de kas bezig waar hij lange tijd planten gekweekt had. Het bedrijf was gestopt, de man was met pensioen, maar de kas stond er nog en nog altijd kweekte hij voor zijn hobby plantjes. Ik had er verschillende stekjes gehaald voor mijn tuin.

‘Ik regel het wel,’ schreef ik, en ik drukte op ‘verzenden’.

Barbara overlegde met Robbert wat de beste week kon zijn. De derde week van de zomervakantie, mooi in het midden. Dan hadden ze eerst wat rust na school en iets om naar uit te kijken, en na die week vakantie nog voldoende tijd om bij te komen. Ze wisten toen nog niet dat ze die tijd werkelijk nodig zouden hebben.

Alles was geregeld, toen volgde het wachten tot het vakantie was. Dat duurde lang, hoorde ik later van Barbara, op een van de momenten in het begin van de vakantie waarop we samen koffiedronken aan de picknicktafel voor mijn huis. Ze vertelde hoe de vakantie bij Rens leefde. De jongen moest op school een spreekbeurt houden en dat deed hij over druipsteengrotten. Verder was hij vooral met het huis bezig: wat zou zijn slaapkamer worden? Die boven of beneden? En natuurlijk bedacht hij welke spelletjes hij mee zou nemen.

In de laatste schoolweek tijdens de afscheidsmiddag op het schoolplein vroeg Astrid, de bevriende moeder van school, Barbara voorzichtig of ze nog plannen had voor de zomer en voor het eerst na haar scheiding kon ze rustig en

zelfverzekerd zeggen dat ze een weekje weggingen met z'n drieën, dat ze een prachtig huisje gevonden hadden in de Ardennen, dat het een heerlijke week zou worden, als het weer een beetje meezat.

Astrid kende haar verhaal, legde een hand op haar arm, keek Barbara aan en zei: 'Ik gun het je zo.'

En Barbara zuchtte. Even kwamen de moeilijke jaren van de ruzies en de scheiding weer terug, en vooral het moment waarop ze in de gang bij het peuterlokaal in tranen uitbarstte en ze bij Astrid haar hart uitstortte. 'Ik trek dit niet meer,' had ze gezegd.

Misschien dat ze een andere willekeurige ouder ook aangeklampt had, maar Astrid was de perfecte persoon voor dat moment. Ze was zwanger van haar derde, ze had haar zoon-tje naar school gebracht en haar dochttertje klampte zich vast aan haar been, en toch straalde ze en had ze alles volledig onder controle en was ze relaxed. Astrid was een moeder die die oerkracht kon blijven voelen.

'Vertel,' zei Astrid.

Barbara had moeite om iets te zeggen over haar dominante man. Hij hield haar klein, hij bepaalde wat er gebeurde en zij had maar mee te gaan, maar hoe verwoord je dat? Sterker nog: Hoe besef je dat? En hoe kom je daar uit?

Astrid was geduldig. Ze troostte haar. Dat luchtte op, maar er was meer dan dat. Een doorbraak.

Barbara stond tegenover deze moeder van twee, zwanger van de derde, ijzersterk en kalm, en zelf voelde ze zich totaal anders, en dat verschil kon ze onder woorden brengen want ze keek Astrid aan en zei: 'Was ik maar zo sterk als jij.'

Dat was de omslag, want Astrid verwierp die gedachte meteen. Ze zei: 'Jij bent ook moeder, jij weet hoe sterk je kunt zijn. Volg dat gevoel. Je kunt alles aan als je gelooft in dat gevoel.'